

Neslin Korunması İlkesinin Kapsamına Dair Bir İnceleme

- An Investigation of the Scope of the Principle of Protection of Generation -

Mesut BAYAR*

Atıf/Citation: Bayar, Mesut. "Neslin Korunması İlkesinin Kapsamına Dair Bir İnceleme [An Investigation of the Scope of the Principle of Protection of Generation]". *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Journal of Düzce University Faculty of Theology]* 4/2 (Güz 2020): 128-143.

Öz

İnsanın imtihan edilmek üzere yaratıldığı bu dünyada verilen emaneti lâyıkıyla yerine getirebilmesi kendisine hem dünya hayatının hem de âhiret hayatının saadetini temin etmektedir. Bu emanetin ifası için insanın rabbine, kendi şahsına, topluma ve tüm eşyaya karşı yerine getirmesi gereken görevler ve sorumluluklar vardır. Bu sorumlulukların en önemlilerinden biri insan neslinin korunması için çalışmaktır. Bu itibarla neslin muhafazası İslâm'da korunması gereken zaruri ilkelerden biri olarak görülmüştür. Bu ilkenin uygulanabilmesi için Allah, her iki cins de fitrattan gelen meyil duygusunu yerleştirmiş ve bu duygunun tatmin edilmesini insan neslinin devam etmesine vesile kılmıştır. Bunun yegâne yolu olarak nikâh müessesesi teşvik edilmiş böylece neslin hem yok olmasının hem de nesebin karışmasının önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Bu gerçeklerden hareketle İslâm'ın neslin devamı için öngördüğü ilkelerin hayata geçirilmesine katkıda bulunmak önem arz etmektedir. Nitekim İslâm hukukçuları bu önemden hareket ederek neslin korunmasını muhafaza edilmesi gereken beş temel değerden biri olarak değerlendirmişlerdir. Konu ile ilgili olarak nikâh, nesebin sübutu, makâsıd-ı şerîâ, nüfus ve aile planlaması gibi değişik başlıkların altında bahsi geçen neslin korunması ile ilgili hükümler, çalışmamızda bir araya getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, Aile, Nesil, Nikâh, Nesep.

Abstract

In this world where man was created to be tested, fulfilling the entrusted to him properly is a means of happiness for both the life of this world and the life of the hereafter. In order for this to be fulfilled, man has responsibilities to his lord, himself, society and all things. One of the most important of these responsibilities is to work for the protection of the human race. In this respect, the preservation of the generation has been seen as one of the essential principles that should be preserved in Islam. In order for this principle to be applied, Allah has placed the feeling of inclination coming from the nature of both couples and made the satisfaction of this feeling a means for the continuation of the human generation. Based on these facts, it is important to contribute to the realization of the principles that Islam predicts for the continuation of the generation. As a matter of fact, Islamic jurists, based on this importance, regarded the protection of the generation as one of the five basic values that should be preserved. These judgements that regarding the protection of the aforementioned generation under different headings such as marriage, origin, maqasid-as-sharia, population and family planning have been brought together in our study.

Keywords: Islamic Law, Family, Generation, Marriage, Lineage.

* Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi [Assistant Professor, Dicle University, Faculty of Theology, Department of Islamic Law], mesalem6@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0119-7792.

Giriş

İslâm hukukunda hükümlerin gayelerini anlama bağlamında maslahat ilkesi, önemli bir yer teşkil etmektedir. İnsanın boş yere değil, bir gayeyi gerçekleştirmek için yaratıldığını beyan eden naslar¹ İslam âlimlerini ilahi hükümlerin amacı üzerinde düşünmeye ve nastaki hükümlerin illetini anlama noktasında çeşitli çalışmalara sevk etmiştir. Fıkıh eserlerinde hükümlerdeki gayeleri ifade eden çeşitli kavramlar kullanılmışsa da *makâsîd-ı şerî'a* veya *hikmetü't-teşrî'* gibi kavramlar ön plana çıkmıştır.

Klasik dönem eserlerinde hükümlerin gayelerini, önem sırasına göre zarûriyyât, hâciyât ve tahsîniyyât şeklinde üç kısma ayırarak ilk defa sistematik bir şekilde ele alan Gazzâlî (ö. 505/1111) olmuştur.² Zarûriyyât, ferden yaşamı ve toplumun düzeni için vazgeçilmez olan zorunlu maslahatlardır. Farklı tasnifler var ise de bu maslahatlar, *zarûrât-ı hamse* adıyla din, nefis, nesil, akıl ve malın korunması gibi hükümlerden oluştuğu genel kabul görmüştür.³ Hâciyât ise zaruret derecesinde olmayan ihtiyaçlar olup genelde ruhsatlardan oluşan maslahatlardır. İhtiyaç olmamakla birlikte hayatı kolaylaştıran maslahatlar ise tahsîniyyat şeklinde zikredilmektedir.⁴

Zaruri maslahatlar diğer maslahatlar için de asıl olup şer'î hükümler bu esaslar üzerine kurulmuştur. Toplumun huzuru, kişinin dünya ve âhiret saadeti bu hakların korunmasına bağlıdır. Bu hakların korunması ilk etapta şahsî maslahatlarla ilgili olduğu izlenimi vermekteyse de aslında nihaî hedef toplum düzeninin sağlanmasıdır. Mesela neseb ve nesil gibi kavramlardan bahsedebilmek için bir toplum olmalıdır. Kur'an'da neslin ve ekinin helak olmasından önce yeryüzünde bozgunculuktan bahsedilmesi⁵ şahsi maslahatların korunmaması durumunda bütün bir neslin helak olabileceğine işaret etmektedir.

Nesil ve neslin muhafazası kavramları usûl eserlerinde *zarûrât-ı hamse* başlıkları altında maslahatlar bölümünde, fûrû kitaplarında ise nikâhın meşrûiyetinin ve zinanın haram oluşunun hikmetleri kısımlarında ele alınmaktadır. Neseb de aynı tarzda ele alınmakla beraber, nesebin korunması kavramından ziyade nesebin sübutu önemli bir kavram haline gelmiştir. Çünkü nesebin tespiti zaten nesebin korunmasına vesile olmaktadır. Zarûrât-ı hamse ile ilgili bölümlerde iki kavramın da kullanıldığı görülmektedir.

Neslin korunması, muhafaza edilmesi gereken beş esastan biri olmakla beraber sonuçlarının anlamlık ortaya çıkmaması ve belli bir süreç sonunda görünür hale gelmesi yönüyle diğer esaslara nazaran daha fazla ihmal edilmektedir. İhmalin fazlalığı konunun ciddi bir şekilde ele alınmasını gerektirmektedir. Neslin korunması konusu ile ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak bu

¹ el-Müminûn, 23/115: *أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ*

² Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî, *el-Mustasfâ min ilmi'l-usûl*, thk. Hamza b. Züheyr Hâfız (Medine: y.y., ts.), 2/481.

³ Ebû İshâk İbrâhîm b. Mûsâ b. Muhammed el-Lahmî, eş-Şâtübî, *el-Muvâfakât fi usûli's-şerîa*, thk. Ebû Ubeyde Meşhûr b. Hasan Âli Selman (Kahire: Dâru İbn Affân, 1997), 2/ 21.

⁴ Şâtübî, *Muvâfakât*, 2/ 21, 23.

⁵ el-Bakara, 2/205: *وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ*

çalışmalar meselenin bir konusu ile sınırlıdır. Neslin korunması ilkesi bütünsel bir bakış açısıyla önceden ele alınmamış olduğundan bu ilkenin kapsamının bir nebze ortaya çıkarılması çalışmaya değer görülmüştür. Neslin korunması meselesinin detaylarıyla ele alınması makale sınırını aştığından kişide bir fikir oluşturacak düzeyde bilgiler verilmiş, konunun ana hatlarıyla sunulmasının faydalı olacağı düşünülmüştür. Bu itibarla asıl konudan uzaklaştıracak detaylara girilmemiştir.

1. Nesil ve Nesev Kavramları

Nesil; sözlükte “süratle gitmek”, “birbirinden doğup üremek” gibi anlamlara gelmektedir.⁶ Fıkıh terimi olarak ise “insan veya hayvan için yavru veya hamilelik” anlamlarına gelmektedir.⁷ Buna göre neslin korunması, çocuk doğumunun ve zürriyetin devamını sağlama anlamına gelmektedir.

Nesev; sözlükte kişi ile anne ve babası arasındaki soy bağıını ifade eder.⁸ Terim tanımını lügat tanımı gibi dar kapsamda yapan hukukçular olduğu gibi⁹ kapsamını geniş tutarak “babalar ve dedeler vasıtasıyla iki insan arasındaki yakınlık” şeklinde tarif edenler de vardır.¹⁰

Buna göre nesebin tespiti de neslin korunmasının yöntemlerinden biri olmaktadır. Çocuğun anne ve babasına nispet edilmesinde farklı hükümler söz konusudur. Çocuğun ana tarafından nisbetinin onu doğuran kadına ait olduğu konusunda icmâ vardır. Doğumun meşrû veya gayr-ı meşrû bir birleşmenin sonucu olması, çocuğun anaya nispet edilmesini etkilememektedir. Zira doğum, ispat vasıtalarına gerek kalmadan gerçekleşen bir fiildir.¹¹ Çocuğun baba tarafından nesebinin tespiti için ise ispat vasıtalarına ihtiyaç vardır. Bunun için sahîh nikâh akdi gerçekleşmiş olmalıdır. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) “Çocuk yatak sahibine(kocaya) aittir.”¹² buyurmuştur. Ancak doğacak çocuğun nesebinin sabit olması için sahîh nikâh akdinden sonra zifafın şart olup olmadığı konusunda ihtilaf vardır. Genel eğilim zifafın şart olduğu yönündedir.

2. Neslin Korunmasına Yönelik Tedbirler

Neslin korunması veya nesebin korunması ifadesiyle insan türünün yok olması, insanlık tarihi boyunca art arda gelen doğumun azaltılmak suretiyle kesintiye uğraması ve neseplerin birbirine

⁶ Ebû Nasr İsmâil b.Hammâd el-Cevherî, *es-Sihâh Tacü'l-Lüğa*, thk. Ahmed Abdulgafûr Atâr (Beyrut: Darü'l-İlm li'l-Melâyin, 407/1987), 5/1829; Zeynüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebî Bekr er-Râzî, *Muhtâru's-Sihâh*, thk. Yûsuf Şeyh Muhammed (Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 1420/1999), 309.

⁷ “Nesil”, *el-Mevsû'atü'l-fikhîyye* (Kuveyt: Vizâretü'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 1409/1989), 40/260.

⁸ Ahmed b. Muhammed Alî Feyyûmî, *el-Misbâhu'l-münîr* (Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1407/1987), 230; Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb el-İsfahânî, *Müfredâtü elfâzi'l-Kur'ân*, thk. Safvân Adnân Dâvûdî (Dımaşk: Dâru'l-Kalem, 1430/2009), 801.

⁹ Ömer Nasûhî Bilmen, *Hukûk-ı İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fikhîyye Kamusu* (İstanbul: Bilmen Yayınları, 1405/1985), 2/395.

¹⁰ Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb eş-Şirbinî, *Muğni'l-muhtâc ila ma'rifeti me'ânî elfâzi'l-Minhâc*, thk. Muhammed Halîl Aytânî (Beyrut: Darü'l-Ma'rife, 1417/1997), 2/334.

¹¹ Alâuddîn b. Mes'ûd el-Kâsânî, *Bedâ'ü's-sanâ'i' fi tertîbi's-şerâ'i'* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1406/1986), 6/242.

¹² Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî*, thk. Sıdkî Cemîl el-Attâr (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), “Hudud”, 23 (No. 6817).

karışması gibi tehlikelerden korunması kastedilmektedir. Bunun için insan neslini toptan koruma, çoğalmasını sağlama ve neslin karışmasını önleme gibi tedbirlerin alınması gerekmektedir. Kıyamete kadar insanlık devam edeceğinden insan neslinin toptan yok olması beklenen bir tehlike değildir. Bu bağlamda neslin muhafazası ile daha çok doğacak çocuğa müdahale edilmemesi ve nesebin karışmasının önlenmesi kastedilmektedir. Müdahale edilmediği takdirde nesil çoğalacaktır. O halde konu neslin çoğaltılması ve nesebin karışmasının önlenmesi olmak üzere iki ana başlıkta tartışılacaktır.

2.1. Neslin Çoğalmasını Teşvik Edici Tedbirler

Allah, farklı cinslerin kalbine birbirlerine karşı meyil yerleştirdiği gibi evlat sahibi olup soyunu devam etme duygusunu da yerleştirmiştir. İnsanların kendi yavrularına karşı yoğun bir sevgi ve merhamet duygularıyla yaratılmış olmaları bu hikmete binaen olmuştur. Kişinin soy sahibi olması ilâhî nimetlerden biridir. Her insanda bu yönde bir istek vardır. İslâm, insandaki bu duygunun batıl yollarda heba edilmemesi için doğacak nesillerin sâlih olmasını önemsemiştir. Nitekim Peygamberlerin dualarında zürriyetlerinin sâlih kılınması vurgusu vardır.¹³ Soy fazlalığı, birbirlerine karşı böbürlenme niyetiyle değil, İslâm'ın izzeti için olmalıdır. Bu sebeple doğacak çocukların kız ve erkek olması değil temiz ve sâlih olmaları önemsenmiştir. Hatta Hz. İbrahim'in duasına karşılık olarak Allah Teâlâ'nın "Vaadim zalimlere ulaşmaz."¹⁴ şeklindeki cevabı peygamber soyundan da gelse zalim olanların Allah katında değerlendirilmeyeceğini göstermektedir. Hadislerde de sâlih evladın ölümden sonra amelin kesilmeme sebebi olduğu belirtilmektedir.¹⁵ İnsanın öldükten sonra sâlih amellerinin kesilmemesi herkesin talep edebileceği bir şeydir ve bu da ancak sâlih bir neslin çoğalması yoluyla gerçekleşebilmektedir.

Belirtmemiz gerekir ki doğum gerçekleşmediği için çocuk sayısının azalması belli bir zaman sonra işgücünü ortadan kaldırmaktadır. Uzun vadede ise çocuğu olmayan insandaki şefkat duygusunun azalmasına ve fitratta var olan evlat bakım duygusunun sapmasına sebep olup batıda olduğu gibi bu duygunun hayvanlara verilmesine kadar gidebilmektedir. Çocuk sayısının çoğaltılmasına, ümmet fertlerinin sayısının çoğalması ve böylece bütün insanlara rehberlik yapacak bir neslin oluşmasına katkıda bulunulması olarak bakılmıştır. Bu yönüyle aslında dinin korunmasına da katkıda bulunulmuş olmaktadır. Hatta âyette Allah Teâlâ Hz. Nûh'un iman etmeyen oğlunu "O senin ailenden değildir." şeklinde vasıflandırmıştır. Bu âyetten iman etmeyen ve sâlih olmayanların Allah katında önemli görülmediği anlamı çıkmaktadır.¹⁶

¹³ Âl-i İmrân, 3/38: قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ

¹⁴ el-Bakara, 2/124: وَإِذْ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ

¹⁵ Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, *Sünen-i Suğrâ*, thk: Abdulfettâh Ebû Gudde (Halep: Mektebu'l-Matbû'ati'l-İslâmiyye, 1406/1986) "Vesâyâ", 8 (3651). إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ: مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، وَعِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ،

وَوَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ

¹⁶ Hûd, 11/56: قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ

Neslin çoğalmasına yönelik teorik düzeyde ve teşvik maksadıyla mevcut olan haber ve bilgilerin yanı sıra uygulama alanında da çeşitli hükümler ortaya konmuştur. Bunu da evlilik sonrası zifafın gerçekleşmesi ve çocuk doğumuna yönelik önleyici tedbirlerin yasaklanması olmak üzere iki başlık altında değerlendirmek mümkündür.

2.1.1. Zifafın Gerçekleşmesi

Neslin çoğalmasının ve karışmaktan korunmasının ilk yolu nikâh vasıtasıyla aile ortamının oluşturulmasıdır. Nesepe nikâh ile sabit olduğundan nikâh nesebin karışmasını doğrudan önlemektedir. Neslin çoğalmasını sağlayacak olan çocuğun doğumu da nikâhtan sonra cinsel ilişki ile gerçekleşebilmektedir.

Aslında nikâhtan önce cinsel ilişkinin doğmayı engelleyemediği ve insan türünün çoğalması noktasında sorun teşkil etmeyeceği düşünülebilir. Fakat soy ilişkisini anlamına gelen nesebi ortadan kaldıracığı için tehlikelidir. Nesebin ortadan kalkması neslin de bozulması anlamına gelir. Nitekim fıkıh kitaplarında, nikâhın maksatları açıklanırken bunlardan bir tanesinin de neslin korunması olduğu ifade edilmektedir.¹⁷

2.1.2. Çocuğun Doğumuna Müdahale Etme Yasağı

Sahih neslin çoğalmasının diğer bir yolu ise nikâhın akabinde gerçekleşen zifaftan sonra doğacak çocuğa müdahale edilmemesidir. Çocuğun doğumuna müdahale meselesini biri hamileliği önleyici tedbirler, diğeri çocuğu ana rahmine düşmesinden sonra aldırarak şeklinde iki aşamada değerlendirmek gerekir. Hiç çocuk doğurmamak üzerine gerçekleşen bir tedbirin nihai anlamda neslin idamesi konusunda sorunlar doğuracağı kesindir. Çalışan işgücü ve insanın bazı fitri duygularının tatmininin çocuk sahibi olmakla gerçekleşebileceği ifade edilmişti. Bu sebeple süresiz tedbir caiz görülmemiştir. Ancak neslin sayı ve süreyle sınırlandırılmasının meşrûiyeti konusunda değişik görüşler mevcuttur. Meselenin anlaşılması için kaynaklarda bu doğrultuda bir uygulamanın olup olmadığı ve var ise hükmünün ne olduğunu araştırmak gerekir.

Kur'an'da evlenmeye gücü yetmeyenlerin Allah'ın kendilerini lütfuyla zengin etmelerine kadar iffetlerini korumalarının istenmesinin¹⁸ aynı sebeplerle hamileliğin geciktirilmesi için de bir delil teşkil ettiğini düşünenler vardır.¹⁹

Diğer yandan hadis rivâyetlerinde geçen ve fıkıh kitaplarında hükmü ele alınmış olan azil konusu vardır. Azil ilgili hükümler, günümüzde hamileliği önleyici tedbirlerle ilgili konulara da ışık tutacak mahiyettedir. Hz. Peygamber (s.a.v.) döneminde, gebeliği önleyici tedbir olarak bilinen tek yol azil idi. Birçok hadis rivâyetinde geçen azil erkek tohum hücrelerinin kadının yumurtası ile birleşmesini önlemek amacıyla dışarıya akıtılması anlamına gelmektedir. Hadis rivâyetlerinin

¹⁷ Örneğin bk. Zeynüddîn Ebû Yahyâ, Zekeriyâ b. Muhammed b. Zekeriyâ el-Ensârî, *Esne'l-matâlib fi şerhi Ra'adi't-tâlib* (b.y.: Dâru'l-Kütübî'l-İslâmî, ts.), 3/9; Şirbinî, *Muğni'l-muhtâc*, 4/201.

¹⁸ en-Nûr, 24/33: *وَلَيْسَتَنَّفِيفِ الدِّينِ لَا يَحْدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُعْجِبَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ*

¹⁹ Hüseyin Saraç, *Nüfus Politikaları ve İlahi Dinlerdeki Uygulama* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1992), 112.

ekseriyeti azlin caiz olduğunu gösterdiğinden²⁰ müctehidlerin tamamına yakını azlin caiz olduğu yönünde görüş beyan etmişlerdir.²¹ Azlin haram olduğu görüşüne sahip olanlar sadece Zâhirîler'dir.²²

Ancak azlin meşrû şartlar dâhilinde olması gerekir. Aksi takdirde caiz olmaz. Her şeyden önce kadının rızasının alınması gerekir. Şâfiîler'de kadının rızasının alınmayabileceği yönünde görüşler varsa da sahih olan rızasının alınması gerektiği yönündedir. Ancak taraflardan birinin zarar görmesi durumunda rızalarına da bakılmaz. Çünkü def-i mefsedet kuralı bu hükmü gerektirir. Bu bağlamda emzirilen çocuğun mevcudiyeti ve kadının çok doğumla yıpranma riskinin olması gibi durumların gebeliği önlemenin caiz olma sebepleri olabileceği zikredilmiştir. Geçim korkusu ise geçerli bir sebep değildir. Nitekim bu konuda âyet bulunmaktadır.²³

Cenin oluştuktan sonra doğumuna müdahale edip edilmeyeceği ile ilgili fakihlerin farklı görüşleri vardır. O dönem itibarıyla mevcut bilgiler ve ruhun üflenmesi ile ilgili rivâyetler ışığında dört aylık olana kadar cenine müdahale edilebileceği belirtilmektedir. Ancak günümüzde cenin birkaç haftalık iken de canlı olduğu yolunda elde edilen kesin bilgiler artık bu müdahalelerin caiz olmayabileceğini göstermektedir. Sadece çocuk doğduğu takdirde anneye zarar gelecektse müdahale edilebileceği hükmü yer almaktadır.

Nesebin karışmasının önlenmesi nesebin sübutu sağlama yoluyla neslin çoğalmasına da etki etmektedir. Ancak neslin çoğalması çalışmamızda daha ziyade doğum sayısına müdahale olarak ele alındığından ayrı bir başlık altında ele alınması isabetli görülmüştür. Diğer yandan bu ilkenin uygulanması haksız yere miras almaya engel teşkil edeceğinden malın korunması ilkesine de işlerlik kazandıracaktır. Çünkü nesep karışığında kişi akrabası olmadığı halde akrabası zannettiği birinden miras alacak ve haksız bir kazanç elde edecektir. Neslin korunması ile ilgili hükümlerin yoğunlaştığı alan nesep karışıklığının önlenmesidir. Bu karışıklığın önlenmesinin temel vasıtası nikâh müessesidir. Bu sebeple önce nikâhtan bahsedilecektir.

2.2. Nesebin Karışmasını Önleyici Tedbirler

2.2.1. Nikâhın Meşrû Kılınması

Nikâh vasıtasıyla insanlar aile haline gelerek sorumluluk paylaşımına gitmekte ve insan fıtratı korunmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de iki cinsin birbirlerine meyilli olarak yaratıldığı ve bunun Allah'ın

²⁰ Örneğin bk. Buhârî, 96 (5208).

²¹ Kâsânî, *Bedâi'u's-sanâ'i' fi't-terfîbi's-şerâ'i'*, 2/334; Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilberr en-Nemerî, *et-Temhîd limâ fi'l-Muvatta'* mine'l-me'ânî ve'l-esânîd, thk. Mustafa b. Ahmed Alevî-Muhammed Abdülkebîr Bekri (b.y.: y.y., 1387/1967), 3/148; Ebü'l-Bekâ Kemâlüddîn Muhammed b. Mûsâ ed-Demîrî, *en-Necmü'l-vehhâc fî şerhi'l-Minhâc* (Cidde: Dâru'l-Minhâc, 1425/2004), 7/264; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme, *el-Muğnî* (Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 1388/1998), 7/299.

²² Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî el-Kurtubî, *el-Muhallâ*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (Dimaşk: Mektebetü'n-Nihda, 1347/1928), 10/70.

²³ el-İsrâ, 17/31. وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ حَشِيَّةً إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا.

âyetlerinden olduğu belirtilmektedir.²⁴ Çünkü bu meyil bulunmasaydı insanlar neslin çoğalması hususunda gevşek davranacaklardı. Aynı şekilde aile kurup bir ömür beraber yaşamak da katlanmaz bir hale gelecekti. Aile, insanların güven duyduğu, huzur bulduğu ve her şeylerini birbirlerine anlattığı samimi bir ortamdır. Bu kurumun mayası ise sevgidir.²⁵

Hz. Peygamber (s.a.v.) “Evlentiniz nesiller meydana getirmek suretiyle çoğalmız. Sizinle diğer ümmetlere karşı övünürüm.”²⁶ buyurmuştur. Nikâh olmadan da neslin çoğalabileceğini söylemek mümkündür. Ancak İbn Hümâm’ın (ö. 861/157) dediği gibi gayr-ı meşrû yollarla çoğalmanın insan neslini uzun vadede devam ettirmesi mümkün değildir. Menfaat çatışması sebebiyle insanlar arasında devamlı kan akacak, herkes birbirine yabancılaşacak ve zulüm daha da artacaktır.²⁷

Nikâhın bu fonksiyonu İslâm hukukunda bazı müctehidler tarafından farz görülmesine sebep olmuştur. Çoğunluğun görüşü nikâhın sünnet-i müekkede olduğu şeklindeyse de nesebin karışmasına sebep olan zina tehlikesinin mevcut olması durumunda nikâhın farz olacağı konusunda görüş birliği vardır. Zâhirî mezhebi, zifafa gücü yeten kişi için her halükârda farz-ı ayn olduğu görüşüne sahiptir.²⁸

Ailenin mahrem bir alan teşkil etmesini de neslin muhafazası bağlamında düşünmek mümkündür. Bu bağlamda tesettürün emredilip şehvetle bakmanın haram kılınması ve cinslerin mümkün ölçüde karışık yaşama yasağı da iffetin korunmasına ve dolaylı olarak neslin korunmasına vesile olmaktadır. Çocuk özellikle ilk yedi yaşını bir aile içinde geçirdiğinde hem tecrübelerinden yararlanır hem de kişiliği oluşur. Bu sebeple ilk mektep ailedir denilmiştir. Aile kurumunun nikâhın bir sonucu olması da nikâhın ne kadar önemli bir faktör olduğunun başka bir göstergesidir.

2.2.2. Zina Yasağı ve Zina İçin Ceza Öngörülmesi

Zina, neslin karışmasına sebep olmak suretiyle nesli ve zürriyet mefhumunu yok eder. Zina, çoğu kere doğan veya doğacak olan çocukların öldürülmeleri veya yaşayanların da soylarının bilinmemesi ile sonuçlanan çok kötü bir yoldur. Bu gibi ağır sonuçları olan bir suç olduğundan hem büyük günahlardan sayılmış hem de bu fiili işleyenlere ağır cezalar konulmuştur.²⁹ Verilecek ceza Kur’an’da belirtilirken bu fiili işleyenlere çektilen azâbın müminlerden bir taifenin gözleri önünde gerçekleşmesi emredilmektedir.³⁰ Böylece bu suçu işleyenlere maddi bir cezanın yanında manevi bir ceza teşkil etmesi ve başkalarını da bu suçtan caydırma işlevini gerçekleştirmesi hedeflenmiştir.

²⁴ er-Rûm, 30/21. وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

²⁵ Abdulkerim Öner, “Aile İçi İletişimde Tarafların Birbirlerini Dinleme Ve Anlama Tahammülünde Hz. Peygamber’in Örnekliliği”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12/25 (Ekim 2020), 171.

²⁶ Nesâî, “Nikâh”, 11 (65-66).

²⁷ Kemâlüddîn Muhammed b. Abdilvâhid b. Abdilhamîd es-Sivâsî el-İskenderî, *Fethu'l-kadîr li'l-'âcizi'l-fakîr*, thk. Abdurrezzâk Gâlib Mehdî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003), 3/175.

²⁸ Muhammed Ebû Zehre, *el-Ahvâli's-şahsiyye* (b.y.: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.), 23,24.

²⁹ Ebû Abdillâh Bedrüddîn Muhammed b. Abdillâh ez-Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhît fi usûli'l-fıkh* (Beyrut: Daru'l Kütübî, 1414/1994), 7/266.

³⁰ en-Nûr, 24 /2. وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ

Âyette “Zinaya yaklaşmayın.”³¹ buyurulmaktadır. Bu âyet, iki cinsin tenha bir yerde baş başa kalmaları, açık saçıklık ve şehvetle bakma gibi zinaya götüren tutum ve davranışların da haram olduğuna işaret etmektedir. Bu itibarla zinaya götüren veya zinayı teşvik eden ortamlara ve zinayı yahut zinaya götüren yolları normalmiş gibi gösteren yayınlara karşı dikkatli olunmalıdır. İslâm dini açısından günaha bulaşsa bile kişinin bunu açığa çıkarmaması ve bir an önce tövbe etmesi gerekir. Hz. Peygamber (s.a.v): “Tüm ümmetimin affedilmiştir. Açıkça günah işleyenler hariç.” buyurarak bu gerçeğe işaret etmiştir.³² Günah ve çirkinlik sayılan durumların günümüzde yayınlara teşvik ve desteklenmesinin hadisin kapsamına dâhil olduğu söylenebilir. Hatta daha fazla kişiye ulaşması ve sürekli bu kötülöklere ulaşılması sebebiyle daha tehlikeli olduğunu söylemek mümkündür.

Cinsel sapkınlıklar da fitratı bozdukları gibi dolaylı yoldan nikâha götüren yolları kapattıklarından bu kapsamda değerlendirilmektedir. En basitinden cinsellik, evlilik yolu olmadan başka şekillerde tatmin edilince evliliğin önemli esaslarından biri olan cinsel ilişkiye ihtiyaç hissedilmeyecektir. İhtiyaç hissedilmeyince nikâhın sonucu olan çocuk da doğmamış olacaktır. Dolayısıyla cinsel sapkınlıklar dolaylı yollardan neslin azalmasına da sebep olmaktadır. Bugün batıda cinsel sapkınlıklar arttığı için çocuk sayısı azalmış durumdadır. Bu sebeple bir öлке için vazgeçilmez bir unsur olan genç nüfus ihtiyacını fakir ölkelerden gelen işçiler vasıtasıyla karşılamaktadır. Evlenebilen çiftler ise toplumun dayattığı hayat şartlarının etkisiyle çocuk sahibi olmak istememektedir. Birçoğu da ileri bir yaşta evlendiği için çocuk sahibi olmayı nimet olarak göreceğine külfet olarak görmektedir. Bu külfetsizlik isteği ve eşleri birbirine bağlayan çocuk gibi güçlü bir bağın olmayışı sebebiyle boşanmalar artmaktadır. İslâm’ın önemle teşvik ettiği sıla-ı rahm, merhamet duyguları gibi daha nice değerler bu sayede yok olmaktadır.

Yukarıda anlatılan gerçekler İslâm’da zinanın neden büyük günah sayıldığını, cezasının neden ağır olduğunu göstermekte ve gerçekte iki kişi arasında gerçekleşen bir fiil olmaktan çıkıp yaygınlaşınca bütün insanların hayatlarını olumsuz yönde etkileyen bir bataklık hâlini aldığını gözler önüne sermektedir. Bu sebeple aşağıda örnekleri verilecek bazı uygulamalar yasaklanmış böylece zinaya giden tüm yolların kapatılması amaçlanmıştır.

2.2.3. Nikâhın Devam Etmesine ve Boşamanın Zorlaştırılmasına Yönelik Tedbirler

Nikâh kıyıldıktan sonra bu nikâhu devam edebilir bir hâle getirmek neslin korunmasını dolaylı yoldan desteklemektedir. Zifafa bağlı hükümlerin değişmesi bu bölümde devreye girmektedir. Zifaktan önce boşama bâin iken zifaktan sonra ric’î talâka dönüşmekte ve nikâh bağının kalıcı olmasının yolu açılmaktadır.³³

Nesebin karışmasına yönelik önleyici tedbirlerden biri de kadının iddet beklemesidir. Bu iddet hakkı zifaktan sonra ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde hamile kadının iddetinin doğumla bitmesi bunu

³¹ el-İsrâ, 17/32. وَلَا تَقْرُبُوا الزَّوْجَ إِتْمَانًا فَاحْشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا

³² Buhârî, “Edeb”, 8 (no: 6069). كُلِّ أُمَّتٍ مُعَاتَى إِلَّا الْمُجَاهِرِينَ

³³ Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl es-Serahsî, *el-Mebsût* (Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, ts), 6/ 19; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 10/553; Ebû Zehre, *el-Ahvâlü's-Şahsiyye*, s. 309

göstermektedir. Henüz zifaf gerçekleşmeden eşler ayrıldığı takdirde iddet bekleme yoktur. Çünkü ortada neslin karışmasına sebep olacak herhangi bir durum yaşanmamıştır. İddetin amacı, neslin karışmasını önlemek olduğu için talâk iddetinin oluşması için zifafa girme şartı bulunmaktadır. Zifaftan sonra kadının iddeti türüne göre değişmektedir. Eğer kadın hamile kalmışsa iddeti doğumla veya düşük yapmakla sona ermektedir. Eğer hamile olmayıp âdet görüyorsa üç kurû', çeşitli sebeplerle âdet göremiyorsa 3 ay beklemesi gerekmektedir.³⁴

Hadislerde mehrin miktarının hafif tutulmasının tavsiye edilmesi evliliğin devam etmesine yönelik tedbir içermektedir. Ayetlerde ise geçimsizlik yaşayan eşlerden doğrudan boşanmalarının değil de nasihat etmek suretiyle sorunlarını çözmelerinin talep edilmesi, nasihat etkili olmadığında yataklarda yalnız bırakılma, hafifçe dövme ve aile hakemlerinin devreye sokulması gibi çözüm yollarının gösterilmesi boşamanın zorlaştırılmasına yönelik tedbirlerdir. Bu tedbirlere riayet edildiğinde boşamaya giden yollar kapanacak böylece neslin devamını sağlayan aile yuvasının dağılmasının önüne geçilmiş olacaktır.

2.2.4. Evlenme Yasakları

Evlenme yasaklarının çoğu, neslin karışmasını önlemeye yönelik tedbirler içermektedir. Din ayrılığı istisna edilirse özellikle geçici evlenme yasakları bu sebepten kaynaklanmaktadır. İddet bekleyen kadına evlenme teklifinde bulunmanın ve evli kadınla evlenmenin haram olmaları neslin karışmasını önlemeye yöneliktir. Bugün bu ilkelerin önemsiz hâle getirilmek istendiği çok açıktır. Bugün toplumda geçici denilebilecek seviyedeki evlilikler, birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Her ne kadar DNA parmak izi testleri vasıtasıyla geçici evliliklerde ve gayr-ı meşrû birleşmelerde biyolojik anlamda soy bağının tespiti mümkün ise de sosyal hayat açısından ayrı bir sorun teşkil etmektedir.

Aynı gayeye matuf olarak kadının üç talâkla eşini boşamış olan kocaya helal kılınması amacıyla yapılan geçici evlenmeler (hülle) nikâhtan sayılmamıştır. Zira evlilikteki ciddilik ve kalıcılık olma gibi prensipler bu evlilikte söz konusu değildir. Binaenaleyh evliliklerin sürekli olmaması halinde, kendisinden beklenen amaçlara ulaşmak mümkün değildir.

2.2.5. Cahiliyye Döneminden Kalan Bazı Nispetlerin Yasaklanması

2.2.5.1. Tebennî Yasağı

İslâm, cahiliye döneminde nikâh olmadan ortaya atılan bazı nesep iddialarının hükümsüz olduğunu ve böyle uygulamaların haram olduğunu açıklamıştır. Kişinin gerçek evladı olmadığı halde çocuğu alıp evlat edinmesi bu uygulamaların en önemlisini oluşturmaktadır.

Bunlardan tebennîye gelince; kendi evladı olmadığı halde bir kişinin evlat edinmesi, bu çocuk için miras hakkını doğurmak suretiyle haksız kazanca sebep olduğu gibi neslin karışması tehlikesine de yol açmaktadır. Cahiliye devrinde durum böyleydi. Evlat edinilen çocuk evlat edinene nispet

³⁴ Alâuddin b. Yahya es-Semerkanî, *Tuhfetü'l-fukahâ* (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1404/1984), 2/ 244-245.

edilirdi. Bunun için evlat edinen kişinin çocuğu gösterip “*Bu babasından değil, bendendir.*” demesi yeterli görülmüştür.³⁵

Elbette bu yasak, sokaktan alınan bir çocuğun başıboş bırakılacağı anlamına gelmez. Burada yasaklanan, alınan çocuğun nesep ile ilişkilendirilmemesidir. Yoksa alan kişi çocuğu korumak ve himaye etmek zorundadır. Diğer yandan hukuk alanı ile ilgili sorunlar meydana gelmezse bile bunun uzun vadede aile mefhumuna zarar vereceği açıktır. Kişilerin doğum yapmadan çocuk büyütme eğilimine girmesine sebep olur. Bu bağlamda âyette şu şekilde yasak bulunmaktadır: “*Allah, annelerinize benzeterek haram olsun dediğiniz eşlerinizi anneleriniz kilmamış, evlâtlıklarınızı da gerçek oğullarınız yapmamıştır.*”³⁶ Bu âyete göre tebennî yasağının yanında zihâr (kişinin eşini annesine benzetmesi) yasağı da İslâm’ın soy bağına verdiği önemin başka bir örneğini oluşturmaktadır.

2.2.5.2. Diğer Nispetlerin Yasaklanması

Erkeğin kendisine haram kılmak için eşini annesine benzetmesi, zina sonucu doğan çocuğun nesebi belli olmadığından kadına onu istediği erkeğe nispet etme hakkı, erkeğin meşrû bir evlilik içinde doğmuş çocuğunun nesebini keyfî olarak reddedebilmesinin yasaklanması ve çocuğun keyfî olarak kendisini babasından başkasına nispet etmesi gibi sözle gerçekleşen irade beyanlarına itibar edilmemiştir.

Cahiliye döneminde çocuğu onu doğuran kadın istediği erkeğe nispet edebiliyordu. Zina sonucu doğan çocuğun nesebi belli olmadığından kadına onu istediği erkeğe nispet etme hakkı verilmişti. Bu durumda ne nikâh ne de biyolojik yönden aralarında bir bağlantı olmuyordu. İsteğe bağlı bir nesep tespitinin tehlikeli sonuçlar doğuracağı bilindiğinden İslâm’da bu uygulama yasaklanmıştır.³⁷

Aynı şekilde erkek meşrû bir evlilik içinde doğmuş çocuğunun nesebini keyfî olarak reddedebiliyordu. İslâm hukukunda nesebin sübutu için önemli olan sahih nikâh sonrasında zifafın gerçekleşmiş olmasıdır. Bu süreç içinde doğan çocuk zina sonucu doğmuş olsa bile prensipte kocaya ait olur. Kesin bir delil olmadan veya kocanın nesebin reddi davasını açmadan çocuğun başkasına ait olduğu hukuken sabit olmaz. Bu konuda görüş birliği vardır.³⁸ İslâm hukukunda çocuğun nesebini reddetmenin yolu prensip olarak, kocanın karısını zina ile suçlaması (kazif) sonucu açtığı redd-i nesep davası üzerine karı-kocanın mahkemede karşılıklı olarak usulünce yeminleşmeleri (liân/mülâane) ile olmaktadır. Ancak kesin bilgi varsa liân uygulaması olmadan da reddetme hakkına sahip olur.³⁹ Kesin bir bilginin olmadığı yerde ve zann-ı gâlibin oluşmadığı bir durumda da erkek nesebin reddi hakkına sahiptir. Bunu keyfî olarak kullanması durumunda haram olur. Bu sebeple keyfî olarak bu hakkın

³⁵ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî *el-Câmiu li ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed İbrahim el-Hafnevi - Mahmud Hâmid Osman (Kahire: y.y.,1996), 14/ 118-121.

³⁶ el-Ahzâb,33/4. وَمَا جَعَلَ أَرْوَاجَكُمْ الَّتِي تَظَاهَرُونَ مِنْهُمْ أُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَلِكَمْ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ

³⁷ İbrahim Kâfi Dönmez, “Nesep”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul:TDV Yayınları, 2006), 32/573

³⁸ Kâsânî, *Bedâiu's-sanâ'i*, 3/607; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 11/152, 159.

³⁹ İbrahim Yılmaz, “İslâm Hukukunda Nesebin (Soy bağının) Reddi”, *Marife* (Bahar 2014), 34-35.

kullanılması gerçekte kendisine ait olan bir çocuğu nesebsiz bırakmak anlamına gelir. Bu durum nesebin kaybolması yoluyla neslin korunmasına zarar verir.

İslâm'ın cahiliye döneminde mevcut olup da ortadan kaldırdığı başka bir fiil de çocuğun keyfi olarak kendisini babasında başkasına nispet etmesidir. Kişinin başkasını babası olmadığını bildiği halde kendisini ona nispet etmesi ve onu baba edinmesi de haram kılınmıştır. Bu konuda uyarı niteliğinde birçok hadis bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesinde şöyle buyurulmuştur: *"Her kim kendi babası olmadığını bildiği halde başkasının kendisinin babası olduğunu iddia etse cennet ona haramdır."*⁴⁰

2.2.6. Zina İftirası Yasağı

Zina iftirası, iffetli bir kadının ırzına saldırı niteliğinde bir suçtur. Ancak son kertede sahih bir nikâh sonucu doğmuş olan çocuğun yalan beyanlarla başkasına ait olduğuna karar verilmesi yönüyle neslin karışmasına da etki eden bir büyük günahdır. Kur'an'da *"İffetli, saf ve mümin kadınlara zina iftirasında bulunanlar, dünyada ve ahirette lanetlenmişlerdir ve onlar için büyük bir azap vardır."* buyurulmaktadır.⁴¹ Bu sebeple kul hakkı ile beraber Allah hakkının da ihlal edildiği fillerden biri olarak sayılmıştır. Bunun için 80 sopa had cezası dahi teşrî kılınmıştır.⁴² Bu iftira ayrıca zina ithamı ile iki aile arasında husûmete ve belki de kan dökmekle sonuçlanacak büyük bir cinâyete sebep olabilecek bir yıkımı da beraberinde getirmektedir. Bu yönüyle büyük bir günah sayılmıştır.

2.2.7. Çağdaş Bazı Uygulamaların Yasaklanması

Modern tıptaki gelişmelere bağlı olarak gündem konusu olmaya başlayan birçok uygulama mevcuttur. İnsan neslinin korunması ile ilgili olarak gördüğümüz birkaç konunun ele alınması faydalı görülmüştür. Tıptaki gelişmelerin yeni oluşu, hâliyle konuyu doğrudan klasik fıkıh kitaplarında bulmamızı imkânsız hale getirmektedir. Fakat yukarıda da değindiğimiz üzere azil uygulaması ve nesebin reddine yönelik söylemler konuya ışık tutacak mahiyettedir. Bunlardan insan klonlama, taşıyıcı annelik, suni tohumlama, embriyo dondurma ve süt bankaları gibi uygulamaları neslin korunması perspektifinden kısaca ele almaya çalışacağız.

2.2.7.1. İnsan Klonlama

Klonlama, vücut hücresinden çıkarılan DNA ve başka çekirdeği çıkartılmış yumurta hücresinin içine konması ile elektrik şoku yardımıyla bölünerek büyüyüp gelişmesini sağlayarak yeni bir canlı elde etmeye denir.⁴³

Bu uygulamanın caiz olmadığı açıktır. İnsanın kopyalanmasında hiçbir maslahat türü etkin değildir. Tam aksine neslin karışması riskini taşımaktadır. Diğer yandan şahısların tanınmaz hale gelmesi sonucunda canın korunması maslahatı da tehlikeye girecektir. Çağdaş araştırmalarda da

⁴⁰ Buhârî, "Menâkib", 5 (3508).

⁴¹ en-Nûr, 24/23. إِنَّ الَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْعَافِيَّاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَكُفُّوا عَنْهُمْ عَذَابَ عَظِيمٍ.

⁴² en-Nûr, 24/4. وَالَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً.

⁴³ Ahmet Yusuf Giynaş, *İslam Hukukunda Klonlama ve Kök Hücre* (Aksaray: Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 2.

belirtildiği üzere kopyalama kötü niyetli kişilerin elinde ârî ırk veya üstün ırk oluşturulmasında, hizmetlerin ifası için alt ırkların üretilmesinde kullanılabilir. Bunun yanında her sektör kendisi için en elverişli insanların üretilmesini isteyebilir. En iyi niyetle klonlama, engelli ve kalıtsal hastalıkların bulunmadığı sağlıklı bir toplum inşa etmek için kullanılacaktır. Bu da, toplumdaki çeşitliliği ve dengeyi bozacaktır.⁴⁴

Konumuz açısından ise riski koca ve babanın olmadığı kadın merkezli bir dünya öngörmek suretiyle nesli bozması ve nesebi yok etmesidir.⁴⁵ Diğer yandan baba, anne, teyze amca ve benzeri akrabalıkların bu sistemde ne olacağı meçhuldür. Oysa Kur'an'da bu alanın sınırları belirlenmiştir.⁴⁶ Diğer yandan Allah Resûlünün nesebi başkasına ait kılma ile ilgili sert uyarılarının bu tür modern müdahaleler için evleviyetle şamil olduğunu belirtmemiz gerekir.

2.2.7.2. Taşıyıcı Annelik

Yapay tohumlama; erkek üreme hücrelerinin, doğal yolla cinsel birleşme olmadan, kadın üreme organına aktarılması şeklinde döllenmenin gerçekleştirilmesini amaçlayan tıbbî bir müdahaledir.⁴⁷ Temel olarak iki tip taşıyıcı annelik olup bunlar: i) taşıyıcı annenin aynı zamanda yumurta donörü de olduğu, spermin ise baba veya üçüncü bir erkek tarafından sağlandığı genetik, geleneksel taşıyıcı annelik veya yedek, ikame annelik ve ii) taşıyıcı annenin genetik yapısı tamamen başkasına ait bir bebeği dünyaya getirmesi halinde söz konusu olan genetik olmayan, gestasyonel taşıyıcı annelik veya ivazlı olup olmamasına bağlı olarak ödünç, kiralık anneliktir.⁴⁸ Birincisi, zorunlu durumlarda olduğunda suni tohumlama adını da almaktadır.

Cinsel ilişkinin mümkün olmadığı durumlarda kocanın sperminin kadının rahmine yerleştirilmesi caiz olduğundan neslin çoğalması yolunda bir vasıta sayılmaktadır. Ancak kocası dışındaki bir erkeğe ait olduğu zaman bu caiz olmayıp neslin karışmasına yol açar.⁴⁹

Taşıyıcı annelik ise daha çok kastedilen ikinci tür olup taşıyıcı annenin genetik yapısı tamamen başkasına ait bir bebeği dünyaya getirmesi şeklinde gerçekleşir. Hâliyle taşıyıcı annelik uygulamasında ailenin çocuk sahibi olabilmesi için ikinci bir kadının uygulamada yer alması gerekmektedir. Genetik anne-babası sperm ve yumurta sahibi eşler olması durumunda bunun fikhî yönü nedir? Bu konuda günümüzde değişik görüşler ortaya çıkmışsa da çoğunluğun görüşü bunun caiz olmadığı yönündedir.⁵⁰ Zira süt anneliğin olduğu bir ilâhî sistemde bir kadının dokuz ay

⁴⁴ İbrahim Paçacı, "Klonlama ve Kök Hücre Çalışmalarının İslâm Dini Açısından Değerlendirilmesi", *Usul Araştırmaları Dergisi* 7/7 (June 2007), 48.

⁴⁵ İsmail Köksal, *Genetik Kopyalamanın Fikhî Yönü* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2005), 112.

⁴⁶ Köksal, *Genetik Kopyalamanın Fikhî Yönü*, 115.

⁴⁷ Işıl Tüzün Arpacıoğlu, "Yapay Döllenmenin Soybağına Etkileri", *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi* 5/1 (2013), 11.

⁴⁸ Hazal Ungan Çalışkan, "Bırakınız Taşısınlar: Taşıyıcı Anneliğe Güncel Bakış", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 22/1 (Mart 2017), 491'de ismi geçen yazarlardan naklen.

⁴⁹ Konu ile ilgili olarak bk. İbrahim Kâfi Dönmez, "Nesep", 32/574.

⁵⁰ Konu ile ilgili geniş bilgi için bk. Ayşe Şimşek, "İslâm Hukuku Açısından Taşıyıcı Annelikte Meşruiyet Tartışmaları", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi* 24 (2014), 243 vd..

karnında başkasının bebeğinin taşımalarının herhangi bir sorun teşkil edemeyeceğini söylemek mümkün değildir.

2.2.7.3 Dondurulmuş Embriyo

Yaşayan koca için zorunlu hallerde caiz görülen bu uygulama dondurulma sürecinde kocanın ölmesi durumunda kocası ölmüş olan kadının, daha önce evlilik sürecindeyken kocasının dondurulmuş spermelerini veya tüp bebek yöntemiyle oluşturulmuş embriyoları, ölümü takip eden iddet süresi içerisinde de olsa kullanarak gebe kalması caiz değildir. Evliliğin boşanmayla sona ermesi durumunda da aynı hüküm geçerlidir. Burada önemli olan aktiveleştirilen embriyoların henüz kocası olan erkekten oluşturulmasıdır. Din İşleri Yüksek Kurulu bu yönden fetva vermiştir.⁵¹

2.2.7.4. Süt Bankaları

Yukarıda da belirtildiği üzere İslâm'da süt akrabalığı mefhumu vardır. Çocuk, çoğunluğa göre ilk iki yaşında iken belirli şartlarla başka kadından süt emmesi durumunda o kadının süt çocuğu olur.⁵² Süt akrabalığı tıpkı nesep akrabalığı gibidir. Dolayısıyla nesep gelen akrabalığın karışması nasıl haram ise aynı şekilde süt yoluyla oluşan akrabalığın karışması da haramdır.

Süt bankacılığı, özellikle son yıllarda farklı kadınların sütlerinin sağlıklı ortamlarda biriktirilerek, ihtiyaç duyulan zamanlarda, ihtiyaç duyan bebeklere verilmek üzere saklanması manasında kullanılan bir terimdir.⁵³ Düzensiz ve gelişmiş kullanılması haram olduğu ve neslin bozulması ve karışmasına yol açacağı konusunda herhangi bir ihtilaf yoktur. Ancak sütün hangi kadına ait olacağı ve hangi çocuğa verileceğinin belirlenmesi durumunda hükmünün ne olacağı konusu tartışmalıdır. Konu ile ilgili olarak yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre çağdaş alimlerin çoğunluğu caiz görmemektedir.⁵⁴

Sonuç

Bu çalışmada ulaşılan bilgiler, neslin korunması başta olmak üzere İslâm'ın korunmasını istediği beş esasın da insan için ne denli hayati önem taşıdığını göstermektedir. Gerçekten bu esaslardan birinin bile ihmal edilmesi yeryüzünde büyük bir bozgunluğun ortaya çıkmasına ve uzun vadede hayatın çekilmez hâle gelmesine sebep olmaktadır. Nitekim Batı toplumunun neslin muhafazası karşısında gösterdiği gevşekliğin ne tür feci sonuçlara yol açtığına şahit olmalıyız.

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte Batı'nın bu yıkıcı hedeflerinin gerçekleşmesi kolaylaşmış olduğundan buna karşı alınması gereken tedbirler ve sorunun çözümü noktasında düşünülen çareler de artmalıdır. Çalışmamızın neslin korunması konusunda İslâm hukukunda öngörülen tedbirlerin

⁵¹ <https://kurul.diyaret.gov.tr/Karar-Mutalaa-Cevap/38334/dondurulmus-sperm-veya-embriyonun-kocanın-olumunden-sonra-kullanilmasi> (Son Erişim: 31.10.2020)

⁵² Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, 2/107.

⁵³ Kıymet Öztürk, *İslâm Hukukuna Göre Süt Bankacılığı* (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 49.

⁵⁴ Geniş bilgi için bk. Öztürk, *İslâm Hukukuna Göre Süt Bankacılığı*, s. 59. vd.

ana hatlarıyla izah edilmesi suretiyle kendi alanında sonraki çalışmalar için bir çerçeve oluşturduğu ümit edilmektedir.

İslâm, tüm ilke ve esaslarıyla bütün âlemlere bir rahmettir. Âlemlerin Rabbi olan Allah, âlemin düzenini peygamberleri vasıtasıyla göndermiş olduğu din sayesinde insanlara göstermiştir. Gerçekten İslâm'dan uzak olan toplumlarda huzur bulunmamaktadır. Önemli olan Müslümanların bunu görebilmesidir. Neslin korunması ile ilgili İslâm'ın öngördüğü tedbirlerin ihmal edilmesinin başta nikâh olmak üzere insanlığa ait diğer değerleri de yıktığını ve insanı amaçsız bir hale getirdiğini görmek zor değildir.

Genel olarak Batı'da nüfusun azaltılarak gezegen olarak dünyaya nefes aldirtacağı ve birçok yandan insan hayatını rahatlatacağı ümidiyle bir aile planlaması politikası güdülmektedir. Ancak bu politikalarla yeryüzü ıslahtan çok ifsat edilmektedir. Bilinmesi gereken bir husus vardır. Allah, yeryüzünde hatta tüm evrende her şeyi bir mizan ve denge üzerine yaratmıştır. Gerek iki cinsin yaratılmasında gerekse yaratılışın diğer aşamalarında bu hakikat görülmektedir. Dolayısıyla müdahale edilmediği takdirde insanlık neslinin uzun yıllar sonra dünyayı istila edeceği görüşü isabetli değildir.

Kaynakça

- Arpacıoğlu, Işıl Tüzün. "Yapay Döllenmenin Soybağına Etkileri". *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*. 5/1 (Haziran 2013), 11-20.
- Bilmen, Ömer Nasûhî. *Hukûk-ı İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fıkhîyye Kamusu*. 8 Cilt. İstanbul: Bilmen Yayınları, 1405/1985.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *Sahîhu'l-Buhârî*. thk. Sıdkî Cemîl el-Attâr. Beyrut: Daru'l-Fikr, ts.
- Cevherî, Ebû Nasr İsmâîl b. Hammâd. *es-Sıhâh Tacü'l-Lüğa*. thk. Ahmed Abdulgafûr Atâr. 6 Cilt. Beyrut: Daru'l-İlm li'l-Melâyin, 1407/1987.
- Demîrî, Ebü'l-Bekâ Kemâlüddîn Muhammed b. Mûsâ. *en-Necmü'l-vehhâc fi şerhi'l-Minhâc*. 10 Cilt. Cidde: Dâru'l-Minhâc, 1425/2004.
- Dönmez, İbrahim Kâfi. "Nesep". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/573-575. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Ebû Zehre, Muhammed. *el-Ahvâli's-şahsiyye*. b.y.: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ts.
- Ensârî, Zeynüddîn Ebû Yahyâ Zekerıyyâ b. Muhammed b. Zekerıyyâ. *Esne'l-matâlib fi şerhi Ravdi't-tâlib*. 4 Cilt. b.y.: Dâru'l-Kütübi'l-İslâmî, ts.
- Feyyûmî, Ahmed b. Muhammed Alî. *el-Misbâhu'l-münîr*. 2 Cilt. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1407/1987.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed. *el-Mustasfâ min ilmi'l-usûl*. thk. Hamza b. Züheyr Hâfız. 4 Cilt. Medine: y.y., ts.
- Giynaş, Ahmet Yusuf, *İslam Hukukunda Klonlama ve Kök Hücre*. Aksaray: Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- <https://kurul.diyaret.gov.tr/Karar-Mutalaa-Cevap/38334/dondurulmus-sperm-veya-embriyonun-kocanın-olumunden-sonra-kullanilmasi> (Son Erişim: 31.10.2020)

- İsfahânî, Râgıp Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal. *Müfredâtü'lfâzi'l-Kur'ân*. thk. Safvân Adnân Dâvûdî. Dimaşk: Dâru'l-Kalem, 1430/2009.
- İbn Abdilberr, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed en-Nemerî. *et-Temhîd limâ fi'l-Muvaţta' mine'l-meânî ve'l-esânîd*. thk. Mustafa b. Ahmed Alevî-Muhammed Abdülkebîr Bekri. 26 Cilt. b.y.: y.y., 1387/1967.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd el-Endelüsî el-Kurtubî. *el-Muhallâ*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 11 Cilt. Dimaşk: Mektebetü'n-Nihda, 1347/1928.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed. *el-Muğnî*. 10 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 1388/1998.
- İbnü'l-Hümmam, Kemâlüddîn Muhammed b. Abdilvâhid b. Abdilhamîd es-Sivâsî el-İskenderî. *Fethu'l-ğadîr li'l-âcizi'l-fakîr*. thk. Abdurezzâk Gâlib Mehdî. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Kâsânî, Alâuddîn b. Mes'ûd. *Bedâi'u's-sanâ'i' fi't-tertibî's-şerâ'i'*. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1406/1986.
- Köksal, İsmail. *Genetik Kopyalamanın Fikhî Yönü*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2005.
- Kurtubî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensâri. *el-Câmiu li ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed İbrahim el-Hafnevî, Mahmud Hâmid Osman. Kahire: y.y., 1996.
- Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb. *Sünen-i Suğrâ*. thk: Abdulfettâh Ebû Gudde. 9 Cilt. Halep: Mektebu'l-Matbû'ati'l-İslâmiyye, 1406/1986.
- "Nesl". *el-Mevsû'atü'l-fikhîyye*. 45/260-264. Kuveyt: Vizâretü'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 1409/1989.
- Öner, Abdulkirim. "Aile İçi İletişimde Tarafların Birbirlerini Dinleme Ve Anlama Tahammülünde Hz. Peygamber'in Örneği". *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12/25 (Ekim 2020), 169-182.
- Öztürk, Kıymet. *İslâm Hukukuna Göre Süt Bankacılığı*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Paçacı, İbrahim. "Klonlama ve Kök Hücre Çalışmalarının İslâm Dini Açısından Değerlendirilmesi". *Usul Araştırmaları Dergisi* 7/7 (June 2007), 35-60.
- Râzî, Zeynüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebî Bekr. *Muhtâru's-Sihâh*. thk. Yûsuf Şeyh Muhammed. Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 1420/1999.
- Saraç, Hüseyin. *Nüfus Politikaları ve İlahi Dinlerdeki Uygulama*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1992.
- Semerkandî, Alâuddin b. Yahya. *Tuhfetü'l-fukahâ*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1404/1984.
- Serahsî, Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl. *el-Mevsû'at*. 30 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.
- Şâtîbî, Ebû İshâk İbrâhîm b. Mûsâ b. Muhammed el-Lahmî eş-Şâtîbî. *el-Muvâfakât fi usûli's-şerîa*. thk. Ebû Ubeyde Meşhûr b. Hasan Âlu Selman. Mukaddime ve 6 Cilt. Kahire: Dâru İbn Affân, 1997.
- Şimşek, Ayşe. "İslâm Hukuku Açısından Taşiyıcı Annelikte Meşruiyet Tartışmaları". *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi* 24 (2014), 241-266.

- Şirbinî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb. *Muğni'l-muhtâc ila ma`rifeti meâni-elfâzi'l-Minhâc*. thk. Muhammed Halîl Aytânî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1417/1997.
- Ungan Çalışkan, Hazal. "Bırakınız Taşısınlar: Taşıyıcı Anneliğe Güncel Bakış". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 22/1 (Mart 2017), 489-510.
- Yılmaz, İbrahim. "İslâm Hukukunda Nesebin (Soybağının) Reddi". *Marife* (Bahar 2014), 31-51.
- Zerkeşî, Ebû Abdillâh Bedrüddîn Muhammed b. Abdillâh. *el-Bahru'l-muhît fî usûli'l-fıkh*. 8 Cilt. b.y.: Daru'l-Kütübî, 1414/1994.